

az én tökéletesítését. Mert mindaddig, míg ez a cél mai l'art pour l'art, tisztán esztétikai formulázásában áll fenn, az iskola nem lesz egyéb előkelő, arisztokratikus, tudatos spiritualizmusban élő esztétikusok egyesületénél, amelynek tagjainál a filozófiával és vallással való foglalkozás, sőt még a keletázsiai szellemi életbe való elmélyedés is csak a legmagasabb értelemben vett raffinált élvezet lesz. A szellemi élet megújódását pedig csak akkor remélhetjük, ha a szeretetnek szent, tiszta és alázatos szelleme mindenekelőtt az akaratot formálja át; az ilymódon kialakuló embertípusnak főcélja azonban már nem az én esztétikai tökéletesítése lesz.

Keyserling épúgy, mint az Európa sorsán töprengő többi mai gondolkodó tipikusan dekadens jelenség. Nemcsak annyiban dekadens, hogy új, eszményi embertípusából jóformán teljesen kiküszöböli az akarati elemeket, hanem annyiban is, hogy az európai kultúra válságát látva, a megújódás lehetőségeit a távol Keleten kénytelen keresni. A Keyserling-hirdette indiai életforma azonban azt a veszélyt rejtj magában, hogy az embereket ugyan szellemileg fölényessé, de akaratban gyengékké s belsőleg ernyedtté teszi. Nemcsak az élet intellektuális és esztétikai megújodására van szükség, hanem elsősorban új felelősségérzetre és tetterőre. Ezeket pedig nem a hinduizmus misztikus világa termi: mindenkor eleven forrásuk a kereszténység.

(Budapest.)

Pukánszky Béla.

ÉDES ANNA.

Merész, a lélek misztikus mélységei tájáig gyökeret eresztő pszichológiai probléma, epikus eszközökkel formába öntött tragédia *Édes Anna* szívbemarkoló története, melyben egészen addig nem is történik semmi, míg egy szép napon — látszólag minden előkészület, bevezetés, sejtetés nélkül — a jó, a szorgalmas, engedelmes mintacseléd meg nem öli a méltóságos házaspárt. A váratlan fordulat előkészítése finom, alig észrevehető, csak a beavatottak, a lélek rejtekei felé fordított szeműek számára érzékelhető — ebben van a regénynek a kézzelfoghatóságot, a félreérthetetlen nyíltságot kereső olvasóközönség előtt a hátránya s a rejtett rugók keresői és megsejtői szemében a varázsa. Az előbbieket, kik a lélektani problémával talán értetlenül, éppen ezért hitetlenül állnak szemben, viszont kielégítheti a reális milieu-rajj, abból az időből, mikor lábaink alatt megrendült a föld. Vergilius mondja hajótörött társainak vigasztalásul: olim et haec meminisse iuvabit. Így vagyunk mi is a közelmúlt zord emlékeivel, ha azokat művészi eszközök keltik életre: mint egy rossz álmot, — de annak a kellemes tudatában, hogy ez ma már valóban csak elmúlt álmom — újra végigéljük a szörnyű napokat, mikor a házbizalmi elvtárs rettegett hatalmasság volt, mikor az otthonból a bizonytalanság rideg fedelet formált, mely alatt az embernyáj ideig-óráig, a napról-napra élés aggasztó légkörében meghúzódhatott, mikor nem volt kenyér, nem volt szén, nem volt semmi, főleg nem volt emberi méltóság s katasztrófaszámba ment (a tradíciók erejével erre még berendezkedett háztartás számára) egy züllött cseléd távozása is, midőn a hierarchia eresztékei mindenütt megropogtak s fölkerült, ami alul volt és örökre elsúlyedtettnak látszott mindaz, ami az élet értékét adja . . .

Kosztolányi Dezső harmonikus, delelő művészete ma már azon a magaslaton áll, amit nemes értelemben vett akadémizmusnak nevezhetünk.

(Szeged)

H. R. R.